

Rzeszów, 20.V.2014.

Dr hab. Jan Olszewski, prof. UR
Kierownik Zakładu Prawa
Handlowego I Gospodarczego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Rzeszowskiego
ul. Grunwaldzka 13
35 – 068 Rzeszów
tel. 607 639 377

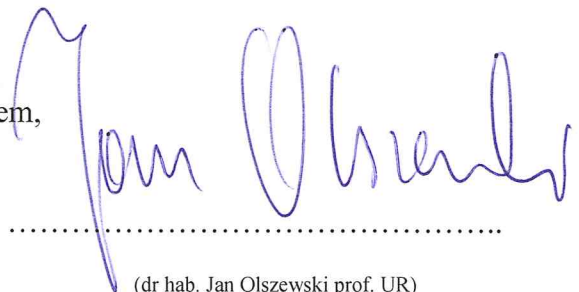
Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Kosior

na temat

***„Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób
zabezpieczenia wierzytelności” Białystok 2013 s. 314.***

Stosownie do ustawy z dnia 14 marca 2003 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki/ Dz.U. z 2003r., nr 65, poz. 595, ze zm./ mogę stwierdzić, po dokonanej analizie pracy Pani magister Ewy Kosior „Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, co wskazuje, iż Autorka posiadała ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

z poważaniem,



.....

(dr hab. Jan Olszewski prof. UR)

OCENA PRACY DOKORSKIEJ

1. Określenie dyscypliny prawa:

Praca doktorska poświęcona jest prawu cywilnemu. Są w obrębie pracy także elementy z innych dziedzin prawa, m. in. prawa wekslowego czy teorii prawa. W pewnym stopniu zaznaczone są też wąskie aspekty odnoszące się do historii prawa, prawa spółek handlowych czy też różnych elementów prawa konsumenckiego.

Problematyka cywilnoprawna oparta jest przede wszystkim o prawo polskie, są jednak obecne liczne odniesienia względem niemieckich, austriackich, francuskich oraz włoskich rozwiązań prawnych.

Informacje z innych dziedzin stanowią ważne uzupełnienie analizy badawczej. Przedstawione są w taki sposób, iż nie zmieniają charakteru, jako rozprawy z zakresu prawa cywilnego.

Wprowadzenie pewnego odniesienia prawnego jest nawet korzystne dla odbiorcy, gdyż ułatwia zrozumienie w wielu miejscach złożonych pojęć i wzajemnych korelacji regulacyjnych.

2. Wybór tematu badawczego:

Praca analizuje instytucje prawa cywilnego oraz inne czynności prawa gospodarczego wykonywane w celu zabezpieczenia wierzytelności. Autorka zwraca uwagę na ewolucję pojęciową a także w zakresie zmienności ocen określonych czynności prawnych oraz dostrzega w konstrukcji umowy o kumulatywne przystąpienie do długu specyficzną rolę stron umowy szczególnie w kształtowaniu wielu aspektów w stronie przedmiotowej umowy, co powoduje, iż naświetlony zostaje bogaty obszar badawczy.

Ciekawie wypadają tu poszczególne etapy oceniania:

- konfiguracji podmiotowych (str. 101-134);
- charakteru prawnego, odpowiedzialność;
- ostatecznie z pozycji prawnej w każdej z naświetlonych sytuacji;

Poprzez tą wieloaspektowość, można stwierdzić, iż temat wybrany jest poprawnie, a analizowana materia w pełni zasługuje na wnioski badawcze.

3. Układ pracy:

Praca generalnie posiada poprawną konstrukcję, źródła są podawane rzetelne, zawiera też inne typowe elementy, które ułatwiają studiowanie jej treści. Warto podkreślić, iż wstęp jest jednak ujęty stosunkowo szeroko (szczególnie w zakresie metodyki badawczej). Należy tu z pewnym wyprzedzeniem dodać, iż te ciekawe ujęte założenia badawcze są konsekwentnie realizowane. Dużą zaletą specyficznej konstrukcji (gdyż rozdrobniony jest VII Rozdział) jest także równomierne naświetlenie tematu badawczego (od kwestii ogólnych po szczegółowe). Zaletą pracy są też nieliczne lecz bardzo trafne uwagi o charakterze prawnoporównawczym.

4. Ogólna charakterystyka pracy:

Praca Pani mgr Ewy Kosior „*Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności*” składa się z 314 stron, na których zostało zawarte Wprowadzenie (str. 4 – 11), siedem Rozdziałów i Zakończenie (str. 283-291). Uzupełnieniem analiz zawartych w pracy jest wykaz Bibliograficzny (str. 292-314).

Wybór tematu pracy jest poprawny i ma wiele walorów do naukowej analizy. Zasadne jest stwierdzenie, zawarte w hipotezie pracy (str. 4) „że ustawowa regulacja umowy o kumulatywne przystąpienie do długu mogłaby zapobiegać jednostronnemu narzucaniu rozwiązań prawnych przez podmioty szczególnie zainteresowane jej zawarciem (np. przez wierzycieli) a jednocześnie stanowić będzie skuteczną „formę ochrony interesów wierzyciela”.

Zasadnie Autorka podaje (co następnie zostanie potwierdzone w analizach), iż brak szczegółowej regulacji prawnej „powoduje, iż umowa ta, mimo wielu zalet, nie jest dostatecznie popularna i efektywnie wykorzystywana.

Generalnie opis tej umowy zmierza do wieloaspektowego jej naświetlenia.

We wstępie do pracy określono także metodologię badań. Dominuje tu metoda dogmatyczna. Autorka wskazuje także metody historyczno-prawną oraz prawnoporównawczą. Aspekt historyczny skoncentrowany jest przeważnie na przepisach Kodeksu Zobowiązań z 1933 r.

5. Szczegółowa analiza pracy

Praca składa się z siedmiu rozdziałów. Rozdział I (str. 12 – 43) poświęcono przeglądowi rozwoju osobistych zabezpieczeń od czasów starożytnych po okres po II wojnie światowej. Opisy historyczne do powstania II Rzeczypospolitej są bardziej ogólne. Podkreślono w nich mocniej jedynie kwestie zabezpieczenia wierzytelności. Ciekawie wypadło przeglądowe ujęcie zabezpieczenia wierzytelności w Kodeksie Napoleona, w systemach germańskich i ostatecznie w zaborze rosyjskim.

W sposób bardziej wnikliwy Autorka omawia aspekt zmiany dłużnika pod rządami Kodeksu Zobowiązań. Wydzielono tu wyraźnie kwestie umownego i ustawowego przystąpienia do długu, a ostatecznie zasady wspólne dotyczące pojęcia długu.

W Rozdziale II (str. 44 – 100) ukazano konfiguracje podmiotowe umowy o kumulatywne przystąpienie do długu. Przegląd rozpoczęto od formy z art. 393 KC zwanego „*Pactum in favorem tertii*”. Naświetlono tu m.in. warunki zawarcia umowy, pozycję prawną wierzyciela w razie zawarcia umowy przystąpienia w formie umowy na rzecz osoby trzeciej, pozycję prawną dłużnika łącznego oraz relacje między dłużnikami.

W drugiej kolejności sygnalizowany jest problem wynikający z umowy o zwolnienie dłużnika przez osobę trzecią z obowiązku świadczenia (art. 392 KC).

Ostatnie analizy dotyczą czynników wpływających na skuteczność umowy w świetle zgody na przystąpienie do długu podmiotów niebiorących udziału w umowie. Każde z takich zatwierdzeń jest poddane ustaleniu. Wpierw jest to zgoda wierzyciela następnie dłużnika. Zaznaczono też różnicę pomiędzy zgodą na przystąpienie do długu, a uznaniem długu. Warte podkreślenia są ostatnie praktyczne dywagacje, ukazujące przystąpienie do długu w świetle małżeńskich ustrojów majątkowych.

W Rozdziale III [str. 101-134]. Zawarto bardzo wnikliwe opisy ukazujące konfiguracje podmiotowe umowy o kumulatywne przystąpienie do długu. Rozdział ten oprócz przeglądu ważniejszych podmiotów naświetla aspekt zmiany strony biernej stosunku zobowiązaniowego.

W Rozdziale IV (str. 135-164) ukazano charakter prawny i zakres odpowiedzialności dłużników. Naświetlono kilka aspektów. Jest to w pierw odniesienie do: solidarnego ujęcia odpowiedzialności (tu umiejętnie rozwinięto zasady niezależności zobowiązań współmałżonków (str. 151-154), następnie ukazano odpowiedzialność akcesoryjną i subsydiarną. Rozdział zamyka rozwinięcie uzasadnienia co do cechy szczególnej umownego przystąpienia do długu.

Rozdział V (str. 165-208) omawia dwie nieco różne kwestie w pierw – pozycję prawną podmiotów uczestniczących w umowie o kumulatywne przystąpienie do długu; - w drugiej kolejności dokonano porównania przystąpienia do długu „a poręczenia. Pozycję prawną rozpoczęto naświetlać niejako w lustrzany sposób, co zapewniło wieloaspektowość ocen (dłużnicy wobec wierzyciela i odwrotnie tylko z pozoru mają identyczny status prawny).

Autorka nie pominęła w tej wnikliwej części także opisu pozycji prawnej współników solidarnych we wzajemnych relacjach (str. 175-181).

Wyjątkowo przejrzyste i także wieloaspektowo Autorka porównuje przystąpienie do długu, a poręczenie.

Rozdział VI (str. 209 – 244) dotyczy problemu ustawowego przystąpienia do odpowiedzialności za dług. Autorka dokonuje tu przeglądu kilku przykładów. Zaczyna od odpowiedzialności w przedsiębiorstwie lub gospodarstwie rolnym za zobowiązania związane z jego prowadzeniem na podstawie art. 55⁴ KC.

Ciekawie wypada także opis przystąpienia do długu państwowych osób prawnych art. 40 § 2 KC (str. 221); czy też odpowiedzialność nabywcy ogółu praw i obowiązków w spółce osobowej na podst. art. 10 KSH. Spółka osobowa, jest tu też naświetlona dla osób przystępujących (str. 228). Tę część pracy zamykają drobniejsze przykłady np. z prawa spółdzielczego (str. 236), w umowie dożywocia czy też w spółce akcyjnej.

Rozdział VII dotyczy aspektów prawnoporównawczych w zakresie kumulatywnego przyjęcia odpowiedzialności za cudzy dług.

Autorka dokonała zgodnie z założeniem (określonym już we Wstępie) przeglądu jak wygląda przystąpienie do długu w wybranych systemach prawnych. Przedstawiono tu w szczególności system niemiecki, włoski i francuski.

Rozdział zamykają także odniesienia do regulacji innych niż w/w państw (rys. str. 275). Autorka porównuje tu tylko kwestie najważniejsze jak: czy solidarność dłużników musi być wyraźnie zastrzeżona (tak jest w Belgii, Francji i Luksemburgu). Dostrzeżono też, że w zakresie czynności handlowych solidarność jest wartością dominującą. Warte pozytywnej

uwagi jest też dostrzeżenie w takich porównaniach, iż Autorka potrafi odnaleźć szczególne wymagania stawiane przedsiębiorcom np. „domniemanie solidarnej odpowiedzialności „*sensu stricte*” może być przyjęte jedynie wówczas (w systemie prawa francuskiego art. 2302 KC fr.), gdy zabezpieczyciele są przedsiębiorcami (str. 275). Innym umiejętnie podkreślonym elementem determinującym zakres odpowiedzialności jest kwestia interesu po stronie któregośkolwiek z dłużników – oznacza ten brak w systemie austriackim, iż solidarność miała charakter gwarancyjny. Kolejny dobry element to podnoszony w orzecznictwie kazus (podany tu na str. 277) iż moralny interes we wsparciu spłaty zobowiązań rozwiązywanej spółki nie może być kwalifikowany jako kumulatywne przystąpienie do długu , lecz poręczenie.

Jak wspominałem już wcześniej, warte uwagi w pracy jest podjęcie analizy w porównaniu instytucji przystąpienia do długu a poręczenia (str. 181-204).

Słusznie dostrzeżono, iż poręczenie i kumulatywne przystąpienie to czynności konsensualne, zasadniczo jednostronnie zobowiązujące, są to też czynności przysparzające o charakterze przyczynowym. Również takie dostrzeżono szereg drobniejszych spraw ,pomijanych w literaturze- (str. 182 i nast.). Szerzej można by było jednak opisać czynności dowodowe, iż przystąpienie do długu miało miejsce (bo brak jest tu uregulowań co do formy właściwej (str. 183) .

Szkoda, iż nie rozwinięto problematyki porównawczej w zakresie przystąpienia do długu, a zobowiązania wekslowego (str. 205-208). Autorka słusznie podkreśla, iż aspekt wekslowy jest jednym z najbardziej efektywnych sposobów zabezpieczenia. Następnie wyliczono tu szereg przewag rozwiązania wekslowego, np.:

- czasową;
- możliwość rozszerzenia kręgu dłużników;
- abstrakcyjna formuła;
- brak kosztów;
- taniść postępowań nakazowych;

Dostrzeżone zostały również pewne ryzyka np. w sformułowaniu treści zobowiązań (w wekslu konieczna jest precyzja) zakaz stosowania jakichkolwiek wykładni tzw. „rzeczywistej woli stron”.

Ostatecznie wnioski z porównań i opisów tu też są poprawne (str.208) w szczególności, iż różnice pomiędzy instytucjami są znaczące.

W Zakończeniu Autorka zawarła przegląd wcześniejszych syntez ,bo nie są to raczej typowe wnioski. Do ciekawszych stwierdzeń należy tu wymienić uznanie przystąpienia do długu jak bardzo użytecznego rozwiązania mającego na celu restrukturyzację zadłużenia. Podkreślono rzetelnie liczne korzyści tej instytucji jak też /co było rzadsze/ i ewentualne zagrożenia.

Zaletą jest tu też odniesienie do innych instytucji zabezpieczających, gdyż o ocenie efektywności zabezpieczeń wierzycielności decyduje nie tylko ogólny koszt ich ustanowienia, ale i szybkość realizacji zabezpieczenia, czyli łączny nakład niezbędnych działań do realizacji praw, które gwarantuje to zabezpieczenie.

Zasadniczą uwagę, jaką należy postawić do analiz zawartych w pracy jest zbyt skromna liczba uwag krytycznych ,lub sugestii postulujących zmiany. Nawet w Zakończeniu Autorka jedynie streszcza najważniejsze zalety opisywanej instytucji. Ostatecznie reasumuje, iż „obecnie nie ma pilnej potrzeby wprowadzenia regulacji dotyczącej umownego przystąpienia

do długu w KC” (str.291). Oczekiwania czytelnika zmuszają jednak do szukania w licznych aspektach zagrożeń, które były podawane (np. niedogodności praktyczne, pojawienie się wątpliwości prawnych co do formy ,aż w końcu problemów pojęciowych) Wręcz prosi się aby pojawiły się elementy sformułowania przynajmniej wstępnych fundamentów wzorca umowy nazwanej w zakresie kumulatywnego przystąpienia do długu.

Autorka sama w zakończeniu (str.291) wyraźnie zaznacza, iż „regulacja ustawowa umowy o kumulatywne przystąpienie do długu mogłaby ułatwić późniejsze wykorzystanie tego rodzaju zabezpieczenia, usuwając wątpliwości co do przesłanek skutecznego zawarcia umowy, zaś skutki zawarcia umowy stały się dla stron bardziej przewidywalne nie tylko co do uzyskania przez nie świadczeń głównych, ale również świadczeń i obowiązków ubocznych oraz rozmiaru odpowiedzialności w razie niewykonania lub nienależytego wykonania umowy.

Ponadto takiej praktycznej wypowiedzi brak jest także w finale pracy .Szczególnie w dziwi iż nie ma nawet pojedynczych sugestii czy też wskazań jakie aspekty konstrukcyjne byłby by używane, lub co zrobić ,aby jeszcze wzmocnić pozycję prawną wierzyciela.

6. Uwagi szczegółowe w zakresie sugerowanych korekt

W kontekście pracy możemy odnaleźć pewne istotne pominięcia. Poszczególne rozdziały nie posiadają wyodrębnionych wniosków kończących lub podsumowań.

Patrząc jednak na spis treści, widzimy, iż w jednym z ważniejszych rozdziałów jest takie podsumowanie (Rozdz. VI p. 8 – str. 238). Gdy jednak otwieramy tą stronę to brakuje już na niej słowa podsumowanie. Natomiast po wnikliwej analizie tego punktu jest tam jedynie niewielki element podsumowania (str. 244).

Szkoda jednak, że jest to wyjątek od reguły, gdyż pozostałe rozdziały generalnie nie zamykają się żadnym mocniejszym elementem ocennym czy też co najbardziej oczekiwałbym sugestią korekt prawnych lub stwierdzeniem potrzeby nowych interpretacji itp.

W niektórych rozdziałach zdarza się połączenie analiz związanych stosunkowo słabo. A jeśli Autorka widzi potrzebę łączenia dwu tematów o jednak pewnej odmienności, dobrze by było to gruntownie wyjaśnić. Z takim przykładem można się spotkać w Rozdziale V, gdzie tytuł odnosi się do „Pozycji prawnej podmiotów uczestniczących w umowie o kumulatywne przystąpienie do długu”, a także dokonano tu w podrozdziale drugim porównania instytucji przystąpienia do długu oraz poręczenia (str. 181-204). Pomimo, iż obie instytucje są istotne dla prowadzonych analiz, to jednak porównanie obu instytucji należałoby umieścić bądź przy ustalaniu pojęć np. Rozdział I lub też bezpośrednio po tym rozdziale.

Aspekt prawno porównawczy finalizuje ogólna ocena co do solidarnej odpowiedzialności (z wyjątkiem Włoch, gdzie odpowiedzialność dotychczasowego dłużnika przekształca się w odpowiedzialność subsydiarną) ,brak jednak i tu jest wniosków co do adaptacji, naśladownictwa lub ostrzeżeń.

Pomimo, iż efektem pracy jest generalnie wnikliwy opis podstawowych instytucji, a przede wszystkim każdego z jej elementów w wielowymiarowym układzie gospodarczym to jednak suma analiz i opisów jest tak znaczna i wielopunktowa, iż w pełni zasługuje na aprobatę. Ostatnia uwaga co do pewnego niedosytu wniosków (lub ostrzeżeń) ma jedynie charakter

postulatywny, aby kolejnym etapem badań było podjęcie wyzwania naukowego z zakresu kreowania nowych rozwiązań lub przynajmniej ich adaptacji o ile takowe już istnieją.

7. Wnioski końcowe

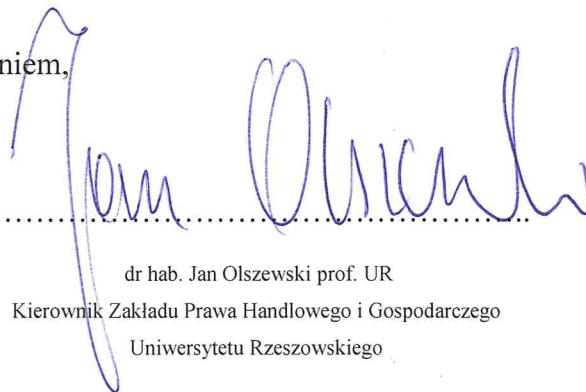
Powyższe uwagi i konkluzje, tak jak to już wyżej wspomniałem, są nie tyle oceną krytyczną fragmentów recenzowanej pracy, lecz bardziej sugestią względem dalszych badań.

Zaznaczono tu i ówdzie odmienną koncepcję naukową recenzenta i to jedynie w niewielkim zakresie tematycznym. Generalnie wyrażam jednak przekonanie, iż recenzowana rozprawa na temat „*Umowa o kumulatywne przystąpienie do długu jako sposób zabezpieczenia wierzytelności*” zasługuje w pełni na pozytywną ocenę, gdyż odpowiada ona stawianym ustawowo wymogom.

Praca ta, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu badawczego. Autorka poprzez wielopunktowe i bardzo szczegółowe analizy problemów prezentowanych w pracy, wykazała, iż posiada ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie prawa cywilnego, a także umiejętności prowadzenia pracy naukowej.

Reasumując recenzowana przeze mnie praca spełnia wymagania stawiane pracy doktorskiej. Jej niewątpliwą zaletą jest nowatorskie ujęcie umowy o kumulatywnym przystąpieniu do długu jako sposobu na zabezpieczenie wierzytelności pod kątem cywilnoprawnym po dokonaniu rzetelnej analizy stosownych przepisów i orzecznictwa, a także literatury przedmiotu.

z poważaniem,



.....

dr hab. Jan Olszewski prof. UR
Kierownik Zakładu Prawa Handlowego i Gospodarczego
Uniwersytetu Rzeszowskiego